

НЕОБХІДНА ОБОРОНА: ПРАВО ЧИ ОBOB'ЯЗОК

Безотосна Олена Анатоліївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
e-mail: bezotosnaya@mail.ua

Ключові слова: кримінальне право, обставини, що виключають злочинність діяння, необхідна оборона, право на необхідну оборону, обов'язок необхідної оборони.

Необхідна оборона є дійовим засобом боротьби зі злочинністю, який закон дозволяє застосовувати кожній людині, не залежно від її соціального статусу і спеціальної підготовки. Ще стародавні юристи вказували на те, що самозахист є природним правом людини, яке вже потім відбите у праві писаному [2, с. 204].

Актуальним є питання щодо визначення чи є необхідна оборона правом або обов'язком. Щодо власного захисту не виникає жодних суперечок стосовно чи є необхідна оборона правом чи обов'язком. Особа, яка зазнала нападу не зобов'язана себе захищати. Конституція України також закріплює право кожного на необхідну оборону, зокрема ч. 4 ст. 55 Конституції встановлює, що кожен має право будь-якими не забороненими законом способами захищати свої права та свободи від порушень та протиправних посягань [1]. Спірним залишається питання щодо захисту інтересів інших осіб, суспільства, держави. Існують випадки коли у особи виникає обов'язок необхідної оборони.

При необхідній обороні є допустимим захист будь-якого правоохоронюваного інтересу. Кожна людина має право захищати від суспільно небезпечного посягання не тільки свої інтереси, але й інтереси усіх інших фізичних осіб (навіть йому не знайомих), а також інтереси юридичних осіб і держави. Більш того на застосування захисту не вимагається одержання згоди особи, якій цей інтерес належить.

Такі вчені як В. С. Ковальський, М. В. Стрюк, О. В. Шкелебей зазначають, що здійснення необхідної оборони є суб'єктивним правом, а не обов'язком громадянина. І вважають, що відмова останнього від виконання свого права не тягне за собою ніякої відповідальності. Крім того, громадянин не зобов'язаний доводити до відома державних або інших органів чи посадових осіб про вчинений ним акт необхідної оборони [3, с. 28]. Не в кожній ситуації з цим можна погодитися.

Існує твердження, що здійснення громадянами наданого їм законом права необхідної оборони для захисту громадського чи індивідуального інтересу від суспільно небезпечних посягань – це їх моральний обов'язок (пропонується навіть законодавчо закріпити цю тезу) [4, с. 93–94]. Однак, ніякої відповідальності за невиконання морального обов'язку, окрім суспільного осуду, законодавством не передбачено. Але існують випадки, коли необхідна оборона виступає не тільки моральним, а і законним обов'язком.

Виділяються два типи ситуацій, за наявності яких захист охоронюваних законом благ від суспільно небезпечного посягання тлумачиться не як право, а як законний обов'язок:

1) посягання виявляється небезпечним для життя особи яка зазнає нападу, і його припинення завідомо не містить небезпеки для громадян. Наприклад, коли далеко від берега водойми зловмисник намагається втопити людину. Якщо поблизу знаходиться човен, а люди в ньому мають без жодного ризику для себе надати допомогу, вони зобов'язані це зробити. Оскільки обов'язок надавати невідкладну допомогу особам, які перебувають в небезпечному для життя стані, при можливості надати таку допомогу, в силу статті 136 КК України, покладається на всіх громадян України, іноземних громадян та осіб без громадянства, то

захист за таких обставин стає правовим обов'язком для третіх осіб, невиконання якого має своїм наслідком застосування кримінально-правових санкцій;

2) для деяких осіб захист державних і суспільних інтересів, а також законних інтересів окремих громадян, є правовим обов'язком. До таких осіб належать: військовослужбовці, працівники міліції, особи, які охороняють майно тощо. Невиконання цими особами обов'язків з охорони державних, громадських і особистих інтересів розглядається як правопорушення, а при окремих умовах вважається навіть злочином і може бути підставою притягнення вказаних осіб до кримінальної відповідальності. Так, наприклад, часовий, що охороняє об'єкт, не має права ухилятися від захисту дорученого йому для охорони об'єкта від незаконного посягання. Він зобов'язаний захищати державне майно, навіть якщо це пов'язано з певною небезпекою для його життя і здоров'я [5, с. 310].

Працівник міліції зобов'язаний захищати осіб, на яких вчиняється напад, а також і самого себе, суспільні й державні інтереси згідно із Законом України «Про міліцію». Зокрема у п. 1. ч. 1. ст. 10 вказаного Закону зазначено, що міліція відповідно до своїх завдань зобов'язана забезпечувати безпеку громадян і громадський порядок. Крім того, ч. 2 ст. 10 цього Закону встановлює: «Працівник міліції на території України незалежно від посади, яку він займає, місцезнаходження і часу в разі звернення до нього громадян або службових осіб з заявою чи повідомленням про події, які загрожують особистій чи громадській безпеці, або у разі безпосереднього виявлення таких зобов'язаний вжити заходів до попередження і припинення правопорушень, рятування людей, подання допомоги особам, які її потребують...» [6].

Військовослужбовець, що знаходиться на варті, повинен захищати об'єкт, що охороняється, згідно з п. 38 Статуту гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України, військовою присягою та отриманим наказом начальника. При цьому, відповідно до вказаних нормативних актів, працівники міліції та військовослужбовці мають право у випадках, передбачених законом, застосовувати заходи фізичного впливу, спеціальні засоби і вогнепальну зброю [2, с. 205].

Як зауважує Т. Г. Шавгулідзе, якщо взяти за основу положення, що заподіяння шкоди тому, хто посягає, працівником міліції або іншими особами на яких покладено спеціальний правовий обов'язок щодо захисту конкретних суспільних відносин, є актом необхідної оборони, напрошується сумнівний висновок, що інститут необхідної оборони, крім загальних суб'єктів – громадян, має ще й спеціальних суб'єктів – представників влади, військовослужбовців тощо, яким у порівнянні з іншими суб'єктами надано обмежене або розширене право необхідної оборони. А саме, так це і буває, коли йдеться, з одного боку про необхідну оборону як суб'єктивне право громадянина, а з другої сторони – про особливу юридичну природу необхідної оборони, здійснювану працівником правоохоронних органів, або, як висловився А. Ю. Дутковський, про необхідну оборону при виконанні службових обов'язків [4, с. 95].

Проаналізувавши те, що обов'язок необхідної оборони у зазначеній категорії осіб виникає лише в момент виконання ними службових обов'язків, можна прийти до висновку: даний обов'язок є службовим.

Отже, у законодавстві існують положення, які закріплюють обов'язки осіб надавати необхідну допомогу іншим особам:

- закріплений ст. 136 КК України обов'язок надання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані;
- для військовослужбовців, працівників міліції захист державних і суспільних інтересів, а також законних інтересів окремих громадян, є правовим обов'язком.

Науковий керівник: д.ю.н, проф. Харченко В.Б.

Література:

1. Конституція України : від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Кримінальне право України: Загальна частина: підручник / Ю. В. Александров, В. І. Антипов, О. О. Дудоров [та ін.]; за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. 4-те вид., переробл. та доповн. – К. : Атіка, 2008, – 376 с.
3. Кримінальне право України : навч. посібник / В. С. Ковальський, М. В. Стрюк, О. В. Шкелебей ; за заг. ред. Є. В. Фесенка. – К. : Прецедент, 2006 – 147 с.
4. Дутковський А. Ю. Співвідношення диспозитивності та обов'язковості застосування необхідної оборони /А. Ю. Дутковський // Митна справа. – 2010. – № 5 Ч. 2. – С. 92–98.
5. Мычко Н. И. Уголовное право Украины. Общая часть : теория, схемы и таблицы, словарь терминов / Донец. юрид. ин-т. – Донецк : ДЮИ, 2006. – 778 с.
6. Про Статут гарнізонної та вартової служб Збройних Сил України : Закон України від 24 берез. 1999 р. № 550-XIV // Відомості Верховної Ради України. – 1999. – № 22–23. – Ст. 196.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ БРАЧНОГО ДОГОВОРА В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ

Беленкова Юлия Сергеевна

студентка III курса

факультета экономики и права

Могилевского государственного университета

имени А.А. Кулешова

e-mail: yuliya.belenkova.1993@mail.ru

Ключевые слова: Брачный договор, стороны и содержание Брачного договора.

Корни Брачного договора уходят в Древнюю Грецию и Древний Рим. Еще тогда вступая в брак, женщина и мужчина оформляли соглашение, в котором описывали свои имущественные отношения, затрагивали вопросы наследования совместно нажитого имущества. Это не считалось постыдным или зазорным. Но И. Кант утверждает, что концепция договора ни в коем случае не применима к браку. Договор, по его мнению, не может порождать брак, поскольку договор всегда имеет в виду что-то временное, какую-либо цель, с достижением которой он себя исчерпывает, прекращается, а брак охватывает всю человеческую жизнь и прекращается не достижением определённой цели, а смертью людей.

В Англии вплоть до 1882 г. имущество супругов по «общему праву» считалось принадлежащим мужу, и даже то, чем владела жена до брака, переходило в собственность мужа.

Брачный договор или контракт приобрел юридическую силу с того момента, когда на смену церковному пришел так называемый светский брак. Дальнейшее развитие Брачный договор получил в конце XVIII – начале XIX века во Франции, Англии, Германии, Австрии.

Сейчас Брачный договор наиболее распространен в странах Западной Европы, в Америке и Канаде [2].

Применительно к Республике Беларусь Брачный договор заключается нечасто. Исходя из статистических данных, предоставленных нотариальными конторами г. Могилева, в настоящее время наметилась тенденция увеличения общего числа заключения Брачных договоров. Так, например, в 2007 году государственными нотариальными конторами г.